

Nr 17.

Utlåtande i anledning av väckt motion om höjning av de allmänna barnbidragen.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 260, vilken behandlats av andra lagutskottet, har fru Nilsson och herr Dahlgren hemställt, »att riksdagen måtte besluta att de allmänna barnbidragen, som i år utgå med 290 kronor, höjas med 30 % eller i avrundat tal till 380 kronor».

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för detta yrkande, får utskottet hänvisa till motionen.

Enligt lagen den 26 juli 1947 om allmänna barnbidrag skall för barn, som är svensk medborgare och bosatt i riket, av allmänna medel såsom bidrag till barnets uppehälle och uppfostran utgå allmänt barnbidrag. Barnbidrag utgår fr. o. m. den 1 januari 1952 med 290 kronor om året (1 §). Allmänt barnbidrag utgår fr. o. m. kvartalet efter det, varunder barnet fötts eller rätt till sådant bidrag eljest uppkommit, t. o. m. det kvartal, varunder barnet fyller sexton år (2 §). För kvartal, vid vars ingång kostnaderna för barns vård å anstalt eller för kost och bostad åt barnet helt bestridas av statsmedel, utgår icke allmänt barnbidrag (6 §). Om vid ingången av visst kvartal barn, för vilket allmänt barnbidrag utgår, på allmän bekostnad vårdas å anstalt i annat fall än nyss nämnts, äger det kommunala organ, som svarar för vårdkostnaden, uppbära på kvartalet belöpande allmänt barnbidrag för barnet och därav gottgöra sig för nämnda kostnad i den mån ersättning därför må uttagas av barnet eller annan enskild person. Uppkommer överskott, skall detta redovisas till den bidragsberättigade (7 §). Barnbidrag utbetalas kvartalsvis genom vederbörande barnvårdsnämnds försorg (11 §). Socialstyrelsen har att öva tillsyn över tillämpningen av lagen (14 §).

Principerna för de allmänna barnbidragen ha framlagts av 1941 års befolkningsutredning. I sitt den 19 januari 1946 avgivna betänkande om barnkostnadernas fördelning med förslag angående allmänna barnbidrag m. m. (SOU 1946:5) har utredningen lämnat en sammanfattande översikt av olika av utredningen planerade befolkningspolitiska åtgärder, därvid utredningen jämväl redogjort för förslag, som utredningen i annat sammanhang tidigare framlagt. Betänkandet behandlar befolkningsfrågans ekonomiska sida och sådana samhällseliga åtgärder till de barnfostrande

familjernas förmån, som enligt utredningens uppfattning kunna medverka till att höja deras standard, samt utmynnar i, bl. a., förslag till införande av kontanta allmänna barnbidrag. Till betänkanDET hörande bilagor ha publicerats i en särskild volym (SOU 1946: 6).

Förenämnda betänkanDEN ha remissbehandlats i sedvanlig ordning. Frågan om införande av allmänna barnbidrag har därefter varit föremål för ytterligare övertägande inom socialdepartementet med beaktande av bl. a. det betänkande med förslag till omläggning av den direkta statsbeskattningen m. m., som 1945 års *statsskatteberedning* den 19 november 1946 avlämnat till statsrådet och chefen för finansdepartementet (SOU 1946: 79).

Befolkningsutredningen har föreslagit att vid införande av allmänna barnbidrag de inom statsbeskattningen nu förekommande barnavdragen skola slopas. Till stöd härför har utredningen anfört, att då barnfamiljerna skulle beredas förmåner, samhället icke hade anledning att bidraga till mer än kostnaden för en av samhället accepterad minimistandard; i vart fall måste garanterandet av en sådan minimistandard föregå införande av speciella förmåner för barn inom mera bemedlade familjer. Den schematiska rättvisa, som erhöles genom ett för varje barn lika stort bidrag oberoende av föräldrarnas inkomst, måste också tillerkännas ett betydande värde. Den av utredningen förordade omläggningen förändrade icke nämnvärt läget för familjer med barn i inkomstlägen mellan 10 000 och 15 000 kronor. För lägre inkomstkikt skulle den medföra en påtaglig förbättring, för högre inkomstagare åter en försämring. För familjer med barn i sådana högre inkomstlägen bleve skillnaden mellan nuvarande skattelättnad och det föreslagna barnbidraget dock icke av sådan storlek i jämförelse med behållen inkomst att den kunde i nämnvärd grad påverka deras levnadsförhållanden.

I fråga om samordningen mellan barnbidragen och skattesystemet har befolkningsutredningen vidare återopat vissa uttalanden av 1941 års familjebeskattnings-sakkunniga, vilka bedrivit sitt arbete i nära samråd med utredningen. I sitt betänkande med förslag till ändrade grunder för familjebeskattningen (SOU 1943: 3) anförde familjebeskattnings-sakkunniga, att om en mera allmän utjämning av barnförsörjningsbördan — avseende jämväl familjeförsörjare med låga inkomster — skulle kunna åstadkommas, alla familjeförsörjare med barn borde genom bidrag eller skattelättnader eller bådadera erhålla hjälp till barnens försörjning med visst minimibelopp för varje barn. Familjeförsörjare, som hade skatt att erlægga, borde utöver nämnda hjälp erhålla viss skattelättnad, avseende att inom snäva gränser kompensera den med inkomsten stigande barnkostnaden. Familjebeskattnings-sakkunniga avvisade tanken att nå avsett resultat genom en kombination av barnbidrag och skattefria avdrag. Konstruktionen av ett sådant system vore nämligen förenad med stora svårigheter. I stället anvisade familjebeskattnings-sakkunniga en lösning, där utjämningen av barnförsörjningsbördan i huvudsak åstadkoms genom ett för

alla barn lika bidrag. För den med inkomsten stigande barnkostnaden skulle kompensation erhållas genom avdrag direkt å skatten med viss procent av det taxerade beloppet för varje barn. Efter avdraget återstående skattebelopp skulle kvittas till belopp motsvarande barnbidraget. Överstege bidraget skatten, skulle överskottet utbetalas kontant eller i naturaförmåner.

Befolkningsutredningen har om familjebeskattnings-sakkunnigas förslag anfört, att det på ett enkelt och lättöverskådligt sätt löste frågan om samordningen mellan barnbidragen och skattesystemet. På förut anförda skäl — att samhället icke hade anledning att bidraga till mer än kostnaden för en viss minimistandard och att garanterandet av en sådan minimistandard måste gå före införandet av speciella förmåner för barn inom mera bemedlade familjer — har emellertid befolkningsutredningen förordat den förenkling av familjebeskattnings-sakkunnigas förslag som ligger däri att man endast medtager det allmänna barnbidraget men utelämnar det procentuella skatteavdraget samtidigt som man likväl borttager de skattefria barnavdragen.

1945 års statsskatteberedning har i sitt betänkande med förslag till omläggning av den direkta statsbeskattningen m. m. utgått från att befolkningsutredningens förslag om införande av kontanta allmänna barnbidrag skulle genomföras och i samband därmed de skattefria barnavdragen slopas i fråga om den direkta statliga beskattningen.

Lagen om allmänna barnbidrag förelades 1947 års riksdag genom propositionen nr 220. I propositionen har *föredragande departementschefen* anfört bl. a. följande om barnbidragen och skattesystemet.

I diskussionen om införandet av allmänna barnbidrag har befolkningsutredningens av 1945 års statsskatteberedning upptagna förslag att i samband med barnbidragens införande avskaffa de nuvarande skattefria ortsavdragen för barn tilldragit sig det största intresset. Detta sammanhänger därmed att en dylik åtgärd medför att för barnfamiljer med höga inkomster barnbidragens införande skulle medföra en försämring därigenom att den skattelättnad som nu åtnjutes till följd av barnavdragen överstiger barnbidragens belopp. Försämringen blir mera märkbar ju större barnantalet är och skärpes vid stigande inkomst ganska avsevärt.

Såvitt angår betydelsen ur barnkostnadsutjämnings-synpunkt av frågan om barnavdragens avskaffande i samband med införandet av allmänna barnbidrag har mot förslaget härom bl. a. anförts, att barnavdragen tjänade att inom samma inkomstskikt utjämna barnkostnaderna mellan de barnlösa och barnfamiljerna, medan barnavdragens ersättande med barnbidrag endast skulle utjämna barnkostnaderna mellan olika inkomstskikt, i det att barnfamiljerna med hög inkomst finge deltaga i utjämnandet av barnkostnaderna för familjer med ringa eller ingen inkomst. Emellertid komma ju barnbidragen städse att medföra en differentiering även mellan familjerna i samma inkomstskikt, i det att barnfamiljens inkomst kommer att vara lika mycket högre än den barnlösa familjens som barnbidragen. Då barnbidragen förutsätts bli skattefria, kommer detta att gälla även den

behållna inkomsten, sedan skatten frånräknats. Den merinkomst barnbidragen medför kommer vidare alltid att vara lika stor oavsett i vilket inkomstläge familjen befinner sig. Uppenbarligen saknar samhället anledning att ersätta större del av barnkostnaderna för dem som ha högre inkomster och fördenskull också lättare att försörja barnen. Att måhända i dessa familjer barnkostnaderna faktiskt äro mycket större än i fattigare familjer kan icke förtaga det rättvisa i en för alla inkomstklasser lika stor kompensation för barnens uppfostran och försörjning. På grund av det anförda kan jag för min del icke finna, att ur barnkostnadsutjämningsynpunkt anledning finnes att bibehålla barnavdragen vid den statliga beskattningen, därest allmänna barnbidrag införas.

Beträffande barnbidragens storlek har befolkningskommittén stannat för ett belopp av 200 kronor om året för varje barn. Departementschefen har i propositionen nr 220 förordat, att beloppet höjdes till 260 kronor, vartill bidraget jämväl bestämts i det av riksdagen godkända lagförslaget.

Frågan om bidragsbeloppen omprövades av 1950 års riksdag i samband med *propositionen nr 241* om ändring i bl. a. kommunalskattelagen och lagen om allmänna barnbidrag. Till grund för propositionen låg ett av *ortsavdragskommittén* den 1 februari 1950 avgivet betänkande (SOU 1950: 5).

Rörande propositionens huvudsakliga innehåll må här anmärkas följande.

Propositionen upptager förslag till omläggning av det kommunala ortsavdragssystemet efter i huvudsak samma linjer, som år 1947 godkändes för statsbeskattningens vidkommande. Sålunda föreslås att den nuvarande uppdelningen av ortsavdraget i grundavdrag och familjeavdrag skall upphöra. Likaså föreslås avskaffande av bestämmelserna om bankning och om det s. k. 20-kronorsavdraget. För skattskyldig, som under beskattningsåret varit gift och bött tillsammans med andra maken, föreslås ortsavdrag med följande belopp, nämligen i ortsgrupp I 1 680 kronor, i ortsgrupp II 1 760 kronor, i ortsgrupp III 1 840 kronor, i ortsgrupp IV 1 920 kronor och i ortsgrupp V 2 000 kronor. Ogift skattskyldig (varmed jämställes änklings, änka eller frånskild), som under beskattningsåret haft husföreståndarinna hos sig anställd och haft hemmavarande barn, för vilket rätt till allmänt barnbidrag förelegat, föreslås skola åtnjuta ortsavdrag med samma belopp som gift skattskyldig. Ortsavdragen för skattskyldig, som icke är hänförlig till någon av nyssnämnda kategorier, föreslås skola bestämmas till följande belopp, nämligen i ortsgrupp I 1 180 kronor, i ortsgrupp II 1 230 kronor, i ortsgrupp III 1 290 kronor, i ortsgrupp IV 1 340 kronor och i ortsgrupp V 1 400 kronor. De föreslagna ortsavdragen uppgå till omkring två tredjedelar av de statliga ortsavdragens belopp. Förutom i fråga om avdragsbeloppens storlek avvika de föreslagna bestämmelserna om kommunala ortsavdrag jämväl i annat avseende från de statliga. Enligt de föreslagna bestämmelserna göres nämligen icke någon skillnad mellan ogift skattskyldig — utan husföreståndarinna — med försörjnings-

skyldighet mot barn och ogift skattskyldig, som är ensamstående, utan ortsavdragen föreslås i båda fallen skola utgå med ett fast, av inkomstens storlek oberoende avdrag. Vid den statliga beskattningen reduceras där- emot den senares ortsavdrag vid stigande inkomst.

Barnfamiljerna föreslås skola kompenseras för borttagandet av barnavdragen genom en höjning av barnbidragen från 260 kronor till 290 kronor.

Föredragande departementschefen har i propositionen nr 241 anfört bl. a. följande.

Barnavdragens avskaffande vid den kommunala beskattningen synes vara en naturlig konsekvens av att barnavdragen redan avskaffats vid den statliga beskattningen. Framhållas må jämväl de fördelar, som ur upp- bördssynpunkt skulle vinnas genom en dylik åtgärd; bl. a. skulle reformen medföra en genomgripande förenkling av källskattetabellerna.

De remissinstanser som uttalat sig på denna punkt ha med något en- staka undantag icke motsatt sig den föreslagna reformen. Emellertid fram- hålla remissinstanserna, liksom kommittén, att om barnavdragen avskaffas bör barnfamiljerna beredas compensation genom en höjning av de all- männa barnbidragen. Flertalet remissinstanser ha funnit en höjning av dessa bidrag med 30 kronor skälig. Några remissinstanser ha emellertid av olika anledningar funnit denna höjning vara alltför låg, under det att två ansett en höjning med 20 kronor utgöra tillräcklig compensation.

En höjning av barnbidraget med 20 kronor skulle i kommuner i de lägre dyrortsgrupperna och med låg utdebitering utgöra full compensation för barnavdragets bortfallande. Å andra sidan skulle en höjning med 20 kro- nor vara otillräcklig i flertalet kommuner och kan därför icke förordas. En differentiering av barnbidraget skulle kanske giva det mest rättvisa resul- tatet. Jag är emellertid icke övertygad om att fördelarna med en sådan anordning uppväga de därmed förenade nackdelarna av administrativ art. Vid sådant förhållande och då en höjning utöver 30 kronor av statsfinansiella skäl icke kan förordas anser jag mig böra föreslå, att i samband med avskaffande av de kommunala barnavdragen de allmänna barnbidragen generellt höjas med 30 kronor fr. o. m. år 1952. Den årliga kostnaden i anledning av höjningen beräknas till 51 miljoner kronor.

Bevillningsutskottet, som behandlat propositionen nr 241 jämte i anled- ning därav avgivna motioner, har i sitt av riksdagen godkända utlåtande, nr 57, — efter redogörelse för propositionens förslag — yttrat bl. a. följande.

Såsom ovan nämnts innebär det föreliggande förslaget, att familjeavdra- gen för barn skola avskaffas vid den kommunala beskattningen och att barnfamiljerna skola kompenseras genom en höjning av de allmänna barn- bidragen från 260 kronor till 290 kronor.

I de likalydande motionerna I: 475 (av herr Näsström m. fl.) och II: 567 (av herr Kärrlander m. fl.) samt i de likalydande motionerna I: 509 (av herrar Öhman och Helmer Persson) och II: 603 (av herr Persson i Landa- fors m. fl.) ha yrkanden framställts om att barnbidragen måtte höjas med 40 kronor eller sålunda från 260 kronor till 300 kronor.

Av propositionen framgår att kostnaden för förhöjda barnbidrag kan be- räknas till 51 miljoner kronor vid en höjning med 30 kronor och 68 mil- joner kronor vid en höjning med 40 kronor. Merkostnaden för en höjning med 40 kronor skulle sålunda utgöra 17 miljoner kronor. Departements- chefen har förklarat, att han av statsfinansiella skäl icke kunnat förorda en höjning utöver 30 kronor.

Enligt nuvarande bestämmelser uppgå de bankade barnavdragen i ortsgrupperna I och II till 240 kronor, i ortsgrupperna III och IV till 270 kronor och i ortsgrupp V till 300 kronor. Vid en genomsnittlig utdebitering av 10 kronor utgör sålunda en höjning av barnbidraget med 30 kronor en i alla lägen tillräcklig kompensation för barnavdragens borttagande. I motionerna har gjorts gällande, att barnfamiljer bosatta i kommuner i de högre dyrorterna och med högre utdebitering än 10 kronor skulle bli underkompen- serade, därest barnbidragen endast höjdes med 30 kronor.

Påpekandet i motionerna är givetvis i och för sig riktigt. Å andra sidan skulle, såsom i propositionen framhållits, en höjning av barnbidraget med 20 kronor i kommuner i de lägre dyrortsgrupperna och med låg utdebite- ring utgöra full kompensation för barnavdragets bortfallande. Vid sådant förhållande anser utskottet den i propositionen gjorda avvägningen böra godtagas. Utskottet vill också instämma i departementschefens uttalande därom att en höjning utöver 30 kronor av statsfinansiella skäl icke kan för- ordas. På grund av det anförda tillstyrker utskottet det i propositionen framlagda förslaget om en höjning av de allmänna barnbidragen från 260 kronor till 290 kronor.

Utskottet.

Vid den omprövning av de allmänna barnbidragen, som skedde år 1950, föreslog departementschefen en höjning av bidragen från 260 kronor till 290 kronor och förklarade, att han av statsfinansiella skäl icke kunde förorda någon ytterligare höjning. Bevillningsutskottet, vars betänkande godkändes av riksdagen, instämde i departementschefens uttalande. De högre beloppen utgå fr. o. m. den 1 januari 1952.

Att såsom motionärerna föreslagit riksdagen nu skulle besluta om för- höjning av de allmänna barnbidragen med 30 procent torde med hän- syn till det ekonomiska läget icke kunna komma i fråga. Utskottet vill emellertid erinra om att den år 1950 skedda förhöjningen av barnbidragen endast avsåg att utgöra kompensation för de samtidigt slopade barnav- dragen vid kommunalbeskattningen. Redan då ifrågasattes — bl. a. inom 1949 års skatteutredning, till vilken Ortsavdragskommitténs förslag remit- terades för yttrande — att ytterligare jämkning uppåt av barnbidragen borde ske med hänsyn till de förskjutningar i levnadskostnaderna, som skett efter 1947. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t i ett läge som det nuvarande, då levnadskostnaderna äro under ständig förändring, med upp- märksamhet följer utvecklingens inverkan på de sociala förmånernas fak- tiska värde, och att Kungl. Maj:t — med beaktande av det statsfinansiella läget — för riksdagen framlägger de förslag, som betingas av nämnda förändringar.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att förevarande motion, II: 260, icke måtte föranleda någon
riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 februari 1952.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Sten, Nils Elowsson, Sunne, Wistrand, Uhlén, fru Svenson* och herr Bengtson*;

från andra kammaren: herr Hellbacken*, fru Nordgren, herr Ryberg, fru Johansson i Norrköping, herrar Nilsson i Göteborg*, Hagård, fröken Höjer och fru Sjöstrand.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.